

Kodukeskkool

*Toimetajad: Julius Grüntal, Ernst Peterson,
Gustav Puu.*

*Toimetuse liikmed: Dr. O. Bekman, R. Gutman,
E. Kimmel, A. Kurvits, mag. phil. M. Meiusi,
V. Orav, V. Peet, Emma Peterson, H. Pezold,
P. Sepp, E. Susi, R. Stümper, H. Tehver, P. Viires
ja A. Öunapuu.*

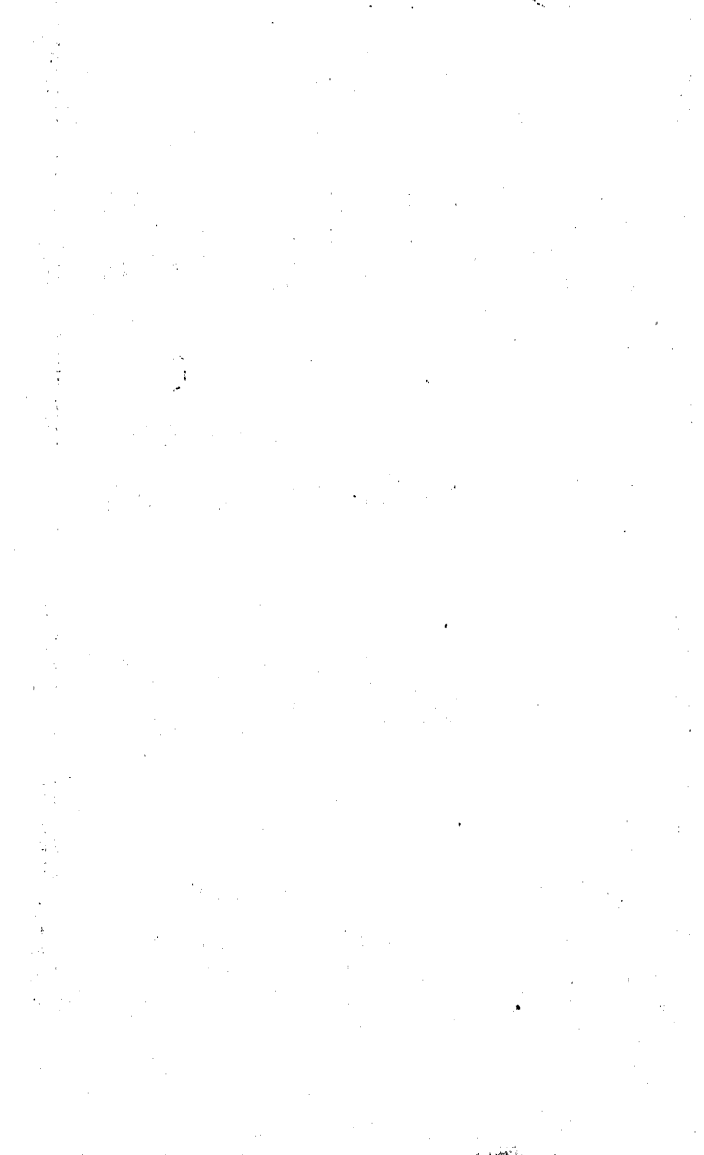
I. klass

22. õppenädal

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, Kinga 8-1

1933

1. Emakeel.

Keeleõpetus. Asume pöördsõna (verbi) käsitlusele. — Kuidas nimetame *pöördsõna muutmist* (eesti ja võõras nimi)? Meenutage, kuidas nimetasime käändsõna muutmist käänete järele (§ 118).

Vaadeldge pööramistabelit § 119 ja eraldage seal ainsuse ja mitmuse *muuted*. Mitu muudet on ainsuses ja mitmuses? Kuidas nimetame neid muuteid (eesti ja võõras nimi)? (Kuidas nimetasime käändsõna muuteid?) Millal tarvitame 1. pööret (persooni)? 2. pööret? 3. pööret?

Pange tähele samast tabelist pöörete lõppe. Kui meeles peate, et ainsuse 1. pöörde lõpp *-n* on lühenenud sõnast *mina*, mitmuses on ta veel praegugi *me* — *meie* ja et ainsuse 2. isiku lõpp *-d* on sõnast *sina* (tina) ja mitmuses *te* — *teie*, siis jääb see Teile kergemini meelde. 3. pöördes pole lõppu, nagu Te näete tabelist ja nagu väidab ka § 119. lõpp. 3. pöördes esinevad lisa-häälikud on mitmesugused *tunnused*. Milline on mitmuse tunnus? Millises pöördes ta esineb? (Meenutage käändsõna mitmuse tunnused).

Õppige § 120 tundma, milliste *aegade* jaoks on eri vormid eesti keeles. Millise vormi abil väljendatakse *tulevikku*? (Ärge kunagi aimake järele kadakaid, kes ütlevad näiteks: *Homme saab ilus ilm olema!*) Pange tähele häälikuid,

mis on § 120 esimeses lõigendis eraldatud muust sõnaosast püstkriipsudega. Millised neist väljendavad olevikku, millised minevikku? Pidage meeles need aegade tunnused. Mida tähendavad sõnad: tempus, preesens, preteeritum, imperfekt? Millist minevikku nimetame lihtminevikuks?

§ 121 selgitab Teile pöörsõna *kõneviise* — *mooduseid*. Õppige tundma nende *tähendust*, *tunnuseid* ja *nimesid*. Kontrollige oma teadmisi, nimetades neid peast iga kõneviisi juures. Kirjutage igas kõneviisis kolm erisugust lauset; püüdke nii, et igaüks erineks vormiliselt teisest. Pange tähele, et *kindlal kõneviisil* pole erilist tunnust; *kahtlevat* kõneviisi praeguses eesti keeles ei esine; ärge nimetage *kaudset* kõneviisi ekslikult kahtlevaks kõneviisiks.

Pöörsõnade mõned vormid jätavad isiku kõrvale. Öeldakse ainult, et midagi *tehakse* või *tehti*, kuid *kes oli tegija*, jääb lahtiseks. Võtke näiteks: väljas karjutakse, metsas hüüti jne. Meie kas ei tea või ei soovi siin tegijat väljendada. — Teistel vormidel on aga isik teada: meie laulame, poisid karjuvad jne. Isegi siis, kui on isik jäänud nimetamata, otsustame lõpu järelele, kellega meil on tegemist: õpi-*te* (teie), kaotasi-*me* (meie), loe-*n* (mina) jne. Esimene on *umbisikuline* (*impersonaalne*), teine — *isikuline* (*per-*

sonaalne) tegumood. § 122 annab Teile nime-
tused.

Täitke harjutused 42 ja 43.

Kirjandus. Lugege läbi Emk'ist „Kaval-
Hans ja Vanapagan“ ja „Jumal ja Vanapagan“
lhk. 139—159. Lugesdes pange tähele veel va-
napagana iseloomu (pärast iseloomustage teda).
Kelle (inimese) iseloomujooni on antud vana-
paganale? Milline neist saab siin pilgata? Mil-
lega seletada rahva kaastundmuse puudumist va-
napagana vastu suhete puhul Kaval-Antsu ja va-
napagana vahel? Keda võiks mõelda Kaval-
Antsu all? Kes astub vahel Kaval-Antsu ase-
mele vanapaganat tüssama muinasjuttudes? Mil-
lega seletada, et jutustaja nii erapooletult suh-
tub Kaval-Antsu julmustesse? Meenutage, kas
Te pole kuulnud või lugenud mõnest vööra
rahva jutust midagi samalaadilist, nagu on suh-
ted vanapagana ja Kaval-Antsu (soldati, rehepapi
jne.) vahel. Kuidas suhtub muinasjutt vandumi-
sele (lhk. 146—147)? — Milliste iseloomujoon-
tega on Jumal varustatud vanapagana-juttudes?
Millega seletada seda tüssamisiha juurdepooki-
mist? Kuidas hindab muinasjutt vanapagana
töid? Millised looduse nähtused on neis juttu-
des seletatud? (Kirjutage k.-vihku antud küsi-
muste kohane kirjeldus).

2. Matemaatika.

Asudes uuesti tööle meie eelseisval nädalal alustame arvuvalla laiendamist uue arvude liigiga — negatiivsete arvudega ja jätkame kujundite omaduste uurimist. Teil tuleb läbitöötada RI lk. 97—101 (harjutus XVIII) ja NI § 47 ja § 48.

RI. Asjade või sündmuste loendamisel (null, üks, kaks, kolm, neli . . .) samuti suuruste mõõtmisel ilmub saadusena arv. Loendamise või mõõtmise tulemuste teistele teatamiseks või jäädvustamiseks kirjas on tarvis saadud arv varustada asjakohase nimetusega: tennismeeskond lõpetas võistluse 4 võiduga, 3 kaotusega ja 2 viigiga; Otepää elanikkonnas aasta jooksul registreeriti 125 inimese sünde ja 135 inimese surmajuhtumeid; Eesti kaubavahetuses VII 1927 leiame 8,5 miljoni krooni eest väljavedu ja 9,8 miljoni krooni eest sissevedu; veeseis Ülemiste järves oli 34 cm üle normi; termomeeter näitab 16° sooja; Tallinna 1931/32. aasta eelarve täitmisel 8. peatükk andis 21498,79 krooni ülejääki, kuna 10. peatükk andis 11700,03 krooni puudujääki. Nagu näete neist näidetest, mille valiku võite ise rikkalikult laiendada, sagedasti ei saa piirduda loendatavate esemete — sündmuste ühikute nimetamisega nagu näit. mängu, ini-

mest, krooni, c m), vaid tuleb lisada veel mõningaid selgitavaid sõnu, näit. võit — kaotus — viik, sünd — surm, väljavedu — sissevedu, üle — alla normi, sooja — külma, ülejääk — puudujääk. Pauge tähele, et sagedasti loendamisel või mõõtmisel on tegemist ikka kolme võimalusega: mängu lõpp võib olla kas võit või viik või kaotus, eelarve võib lõppeda kas ülejäägiga või tasakaaluga või puudujäägiga, veeseis järves võib olla kas üle normi, normil või alla normi. Sama nähe ilmneb ka abstraktsel loendamisel: algame nullist (polegi loendatavaid) ja võime loendada ükskõik kui kaugele, lõpmatult; kui aga tahame loendada tavalisele vastupidises järjekorras, näit. üheksa, kaheksa, seitse jne. siis jõuame kord nullini, mis lapsele ja harimata täiskasvanulegi on sel korral ületamatuks tõkkeks. Kuid null ei ole ka sellel loendamisel ületamata: me võime loendada „üks alla nulli, kaks alla nulli, kolm alla nulli“ jne. jälle ükskõik kui kaugele. Vaadelge, kuidas elavhõbeda sammaste langeb kuumendatud termomeetris jahutamisel. Ta näitas alul 24° , siis 23° , 22° jne. kuni viimaks näitab 0° . Kas ta jääb nüüd seisma, kui me jätkame jahutamist? Ei, ta langeb edasi 1° , 2° , 3° jne. Samalaadilist nähet võime panna tähele eelarve täitmisel. 199 krooni ülejääki, 100 krooni ülejääki, 1 kroon ülejääki, 0 krooni ülejääki (üt-

leme eelarve täitmine on tasakaalus), siis võib ilmnedagi 1 krooni puudujääki, 8 krooni puudujääki jne. Õppisite varem kujutama arvusid lõikudega, mille pikkused mõõdetakse ikka ühest ja samast punktist ülesse või paremale poole. Kui kujutate sääraselt näit. eelarvete täitmist püstlõikudena ja joonestate ülejääkidele vastavad lõigud ülespoole valitud punktist (null punktist või alguspunktist — nagu öeldakse), siis peate puudujääkidele vastavad lõigud joonestama allapoole valitud nullpunktist. Ülejääk ja puudujääk on seega vastassuunalised suurused; samuti vastassuunalised on võitude ja kaotuste arvud, vee pinna kaugused normist üle ja alla, sünni- ja surmajuhtumite arvud ning veel palju teisi suurusi. Vastassuunalisteks peame pidama ka neid arve, mis me saame abstraktsel loendamisel üle ja alla nulli. Tavaliselt märgitakse vastassuunalisi suurusi tähendavaid arvusid märgiga + ja - arvu tähise ees, näiteks: võistluste tulemus oli + 4 ja - 3 tähendab 4 võitu ja kolm kaotust; eelarve täitmine andis + 21498,79 krooni 8. peatükis ja - 11.700,03 krooni 10. peatükis.

Vastassuunalistest arvudest ühed nimetatakse positiivseteks (märgiga pluss), teised negatiivseteks (märgiga miinus). Kui

arvu tähise ees polegi märki, siis loetakse ta positiivseks.

Negatiivsete arvude tarvitamiselevõtmisega on laienenud meie arvuvald, mis seni algas nulliga ja ulatus ühele poole ilma otsata: negatiivsed arvud laiendavad arvude jada ka teisele poole nullist ilma otsata. Nüüd peame uurima, kas kõik meile tuntud arvutamisesaadused kõlbavad ka negatiivsete arvude jaoks, peame õppima toimetama tehteid ka negatiivsete arvudega. See on lähemate nädalate ülesanne. R I oma harjutisega XVIII tahab pakuda Teile võimalust jõuda päris selgele arusaamisele vastassuunaliste arvude olemasolust ja nende olust. Need ülesanded loodetavasti Teile raskusi ei tee. Ärge laske end eksitada sellest, et tarvitan nimetust vastassuunalised, kuna R I raamatus esineb nimetus vastassihilised: pean minu nimetust kohasemaks. Mõelge ise järgi sõnade siht ja suund üle ja leidke vahe nende tähendustes.

N I § 47 on esimesel pilgul väga kerge — ta kirjeldab vaid hulknurka ja annab rea nimetusi. Kuid soovitan Teile õppida see § suurima tähelepanu ja hoolega: õige nimetuse õigel kohal tarvitamine osutub harilikult iseõppijaile raskeimaks ülesandeks.

Ühenduses § 48 ainega vastake küsimusele „mitu diagonaali võib joonestada tasasesse lihtsasse, kumerasse n-nurka?“ ja tuletage meelde R I lk. 74 ül. 7.

3. Loodusteadus.

III hõimkond. **Sõnajalgtaimed** (Pteridophyta; pteris — sõnajalg, phyton — taim, kreeka keelest).

1 kl. **Sõnajalad** (*Filicales*, ladina keelest).

Maarjasõnajalg — joon. 40. 1. Kasvukoht. Kraavides, metsades, põõsaste all niiskes pinnases. 2. Väliselt jaguneb varreks, lehtedeks, juurteks. a. Vars lühike, poolviltu maa sees — n. nim. juurikas (juurikaks nimetatakse teatavasti maa sees kasvavat vart või varre osa), mitmeaastane; tipust tekitab iga aasta uued lehed, teine ots kõduneb; juurikal näha vanade lehtede asemel. b. Lehed suured, asetuvad suure ringina ümber varre tipu; iga leht koosneb 20—40 lehekesest, mis omakorda jagunenud; noored lehed tulevad spiraalselt maa seest välja. d. Juured peenikesed, neid on palju. 3. Sisemiselt. Sõnajalgtaimed ja kõik teised edaspidivaadeldavad on sisemiselt keerulise ehitusega: neis on sooned, mida mööda liigub toit (rakis- ja sammaltaimedel pole sooni),

mitmesugused koed jne. Nende vaatlus toimub keskkooli III klassis. Sellepärast nüüd ega edaspidi me tänavuaastases kursuses taimede siseehitusel ei peatu.

4. Sigimine — joon. 41. Suvel arenevad lehtede all eospesad ehk sporangiumid. Need on väikesed karbikesed, mis kasvavad varte otsas gruppides, iga grupp on kaetud loorja kattega. Paljale silmale paistavad sporangiumide grupid pruunide täpetena. Sporangiumides arenevad eosed. Kui eosed valmis, rebenevad sporangiumide kestad, joon. 42, ja eosed pudenevad maha. Neist kasvab maas väike südamekujuline rakis (koosneb rakkudest — leheke, umbes 1 cm. läbimõõdus; seda nim. eelleheks — joon. 43; ta kinnitub pinnasele risoidega.

Eellehe alumisel küljel arenevad kuhikusarnased anteriidiumid, — joon. 44, — milles valmivad spermotosoidid, ja pudeljad arhegooniumid munarakuga — joon. 45. Veetilgas avanevad anteriidiumid — joon. 44, ja spermotosoidid, mis varustatud spiraalse viburiga, ujuvad arhegooniumi juurde. Üks ühineb munarakuga, sellest areneb sõnajalg.

5. Teisi sõnajalgu kasvab meil kaunike hulk, nagu talvel roheline kiviimar, nahklehine põldsõnajalg j. t. Nad on rohttaimed.

Lõunas, näit. Uuel Meremaal, kasvavad suured puusarnased sõnajalad.

Sõnajalgadel pole kasutamist; ainult maajasõnajala juurika leotist tarvitatakse paelusside väljaajamiseks.

2. Osjad (*Equisetales*)

Põldosi — joon. 46. 1. Kasvukoht, Põldudel, rohumaadel. 2. Väliselt. a. Vars. Põldosjal on suve jooksul kaks maapealset vart: kevädine ja suvine, kuna varre maaalune osa — juurikas on mitmeaastane. Kevädine, mis kasvab vara kevadel, on värvuselt kollakas, tal puudub klorofüll; koosneb lülidest. Iga lüli alumist osa ümbritseb nahkjate lehtede tupp; ka need on klorofüllita. Toitu kevädine võsu ei valmista, ta võtab seda juurikast, sinna on seda kogunenud eelmisel suvel. Võsu otsas kasvab kuuekandilistest lehekestest koosnev pea. Lehekeste all on kotikesed, neis arenevad eosed. Kui eosed valmis, pudenevad nad maha ja kevädine võsu närtsib.

Juurikast kasvab siis suvine vars. See on ka lüline, lüli vahedelt kasvavad välja harud; kujult tuletab suvine võsu meelde kuuske, teda nim. põldkuuseks, kevadist aga tilgaks. Suvisel varrel puuduvad paljunemise vahendid.

Juurikas asub sügaval (kuni 1 meeter) maa sees; ta on haruline, koosneb lülidest. Suvisest võsust valmistatud toit koguneb juurikasse; kui seda palju, tekivad tema külge munakesed. b. juured on peenikesed, kasvavad välja juurika lülide vahekohtadest.

3. Sigimine. Eosed on varustatud nelja niidiga, kuivaga on nad laiali — joon. 46—14, niiskega ümber eose. Tuul kannab neid laiali, neid on harilikult mitu niitidega koos. Mahalangenud eostest kasvavad eellehed. Ühed — väiksemad — kannavad anteriidume, teised arhegooniume; osja eelleht on kahekojaline. Vees ujuvad spermatoosidid arhegooniumi juurde, munarakust, mis ühinenud spermatoosidiga, kasvab uus osi.

4. Teis'ed osjad. Meil kasvab peale põldosja veel mitu osja liiki, nagu metsosi, soo-osi j. t. Kõik nad sisaldavad vartes räni-kahelishapendit, (liivasarnane aine). Kasu pole osjadest, vast ehk see, et mõnda tarvita-takse liivapaberi asemel puu silumiseks. Kahju tekitavad nad umbrohtudena.

3. kl. Kollad (*Lycopodiales*).

Karukold — joon. 47. 1. Kasvukoht. Metsad, eriti niiskemad okaspuu metsad.

2. Väliselt. a. Vars on mitme aastane, peenike, harunev, roomab mööda maad, temast

kasvavad oksad otse üles. b. Lehed väikesed, katavad vart tihedalt; talvel ei lange maha — igihaljas taim. d. Juured peenikesed.

3. Sigimine. Püstiseisvate okste otsas kasvab 1—3 pead; pea lehekeste kaenlas arenevad eospesad, mis sisaldavad hulga eoseid. Neid levitab tuul. Eosest kasvab väike mugulasarnane eelleht, enamasti maa all. Ta kannab anteriidume ja arhegoonume (on ühekojaline). Spermatoosidid ujuvad munarakuni; ühinenust areneb uus kold.

4. Karukolla varsi kasutatakse rohelisega kaunistamiseks, eoseid aga apteekides.

Üldiselt. Sõnajalgadel, osjadel ja koldadel on palju ühiseid tunnuseid: nad on kõik kahepõlised taimed; suguta põlv on tugev, suguline — nõrk. (Kuidas on sammaldel?) Nad kasvavad kuival, kuid suguliseks sigimiseks tarvitavad vett: spermatoosidid liiguvad omal jõul, kuid ainult vees. Nende keha on arenenud varreks, lehtedeks ja juurteks, nende sees on sooned.

Sõnajalgtaimed kasvavad maakeral väga vanast ajast; osjade ja koldade hulk on nüüd väike ja taimed ise pisikesed. Kauges minevikus kasvasid nad puudena ja moodustasid terved metsad; nendest ja nende sugulastest, mis juba täiesti kadunud, on tekkinud kivisüsi.

4. Ajalugu.

Roomlaste aineline ja vaimne kultuur mitmeti jäljendas kreeka kultuuri (võrrelda!) Vt. J. A. lk. 147—153.

Lk. 152, rida 20. ja 21 ülalt ajaarvamine (VII ja VIII sajandil) on võetud Rooma linna asutamisest, kuid parem oleks siingi nagu igalpool mujal lähtuda Kristuse sündimisest ja ütelda II ja I sajandil e. Kr.

5. Saksakeel.

Lb. Nr. 86. Es brennt.

I. W.: daher — siia poole; was da los ist — mis on lahti = was geschehen ist — mis on juhtunud; kommt angefahren — tuleb sõites; ein Wagen mit lauter Spritzenschläuchen — vanker, millel on ainult voolikud; dazwischen — (sääl) vahel; länger — enam, kauem; habe keine Angst — ära karda; es ist ja Tag — on ju päev (on ju valge); dicht — tihe; versprechen — lubama.

II. Asp.: Feuerwehr [fɔyərve:r], Spritzenschlauch [ʃpritzən/laux], Funke [funkə], Gedränge [gə'drɛŋə].

III. Üb. 1. Sch.: Wie war es eben noch auf der Straße? Was hört man plötzlich? Wie werden alle Häuser? Wer guckt aus den Fenstern? Wohin laufen die Leute aus den

Läden? Warum laufen sie vor die Tür? Was kommt angefahren? Was sieht man blitzen? Was hört man? Wie ist die Straße nun? Wer läuft hinter dem Feuerwehrwagen her? Was tun die Leute auf der Straße? Wonach (was) fragen die Leute einander (sich)? Wie sehen die Feuerwehrleute aus? Was sieht man auf einem Wagen? Wie laufen die Leute auf der Straße? Wie sieht der Himmel aus? Was sieht man am Himmel aufsteigen? Was sieht man zwischen dem Rauch?

2. Sch.: Ich bin nicht neugierig u. s. w. Sei nicht neugierig! u. s. w. Ich war nicht n. u. s. w. Ich bin nicht n. gewesen u. s. w.; Ich bleibe nicht stehen u. s. w. Bleibe nicht stehen! u. s. w. Ich blieb nicht stehen u. s. w. Ich bin nicht stehen geblieben u. s. w.; Ich habe keine Angst u. s. w. Habe keine Ä.! u. s. w. Ich hatte keine Ä. u. s. w. Ich habe keine Ä. gehabt u. s. w.; Ich verspreche nichts, was ich nicht halten kann, du versprichst nichts, was du nicht halten kannst u. s. w., Versprich nicht, was du nicht halten kannst! Versprecht nicht, was ihr nicht halten könnt! Versprechen Sie nicht, was Sie nicht halten können! Ich versprach nicht, was ich nicht halten konnte u. s. w. Ich habe nicht versprochen, was ich nicht habe halten können (gekonnt asemel: infinitiivi järel mineviku

kesksõna asemel seisab sageli ka infinitiiv); Ich erlaube meinem Nachbar mein Buch zu nehmen, du erlaubst deinem Nachbar dein Buch zu nehmen u. s. w. Erlaube deinem Nachbar dein Buch zu nehmen! Erlaubt eurem Nachbar euer Buch zu nehmen! Erlauben Sie Ihrem Nachbar Ihr Buch zu nehmen! Ich erlaubte meinem N. mein B. zu nehmen u. s. w. Ich habe meinem N. erlaubt mein B. zu nehmen u. s. w.

3. Sch.: Ich schaue aus dem Fenster, das (welches) offen steht. Aus dem Fenster schauen neugierige Gesichter, was mich sehr wundert. Die Leute laufen vor die Tür, um zu sehen, was da los ist. Ein Feuerwehrmann springt auf ein Rad, das (welches) vor der Tür steht. Ich kann nicht verstehen, was die Leute miteinander sprechen. Wem gehört das Haus, das (welches) brennt? Jetzt hat die Feuerwehr das Haus gelöscht, was uns sehr freut. Gib mir das Buch, das (welches) ich dir gestern gegeben habe. Ich habe wenig davon behalten, was ich gelesen habe. Gestern nacht hat es in unserer Gegend gebrannt, was mich sehr erschreckt hat. Sage mir alles, was du weißt. Von allem, was im Hause geschah, hörte ich nur wenig.

Gram. § 103. Kui sõna „mis“ sihib ühele sõnale, siis ta tõlgitakse saksa keelde sõna „das“-ga (tema asemel võib ka seista „welches“): das Fenster, das (welches) offen steht — aken mis lahti on. Kui sõna „mis“ sihib tervele lausele, siis saksa keeles seisab „was“: ich weiß nicht, was er haben will — ma ei tea, mis ta tahab saada.

Lb. 87. Die Feuerwehr.

I W. der Galopp — neljajooks; stürzen — langema, siin: tormama; Platz da! — tee lahti!, der Pferdehuf, -e — hobusekabi; nahen — lähema; und schlägt die Flamme himmelhoch — und wenn auch die Flamme himmelhoch schlägt. Feuerbrand = Brand; her mit dem Schlauch! — andke voolik siia! der Strahl — kiir, siin: vool; hoch! — elagu!

II Аоп. Galopp [ga:'lɔp], dröhnen [drø:nən], hurra [hu:'ra:].

III Üb. 1. Ich brenne vor Ungeduld, du brennst v. U. u. s. w. Ich brannte for U. u. s. w. Ich habe vor U. gebrannt u. s. w. Ich renne mit meines Kameraden um die Wette, du rennst mit deinen Kameraden u. d. W. u. s. w. Ich bin mit meinen Kameraden um die W. gerannt u. s. w. Ich kenne alle Leute im Dorfe, du kennst alle Leute im Dorfe u. s. w. Ich kannte alle L. im D. u. s. w. Ich habe alle Leute im Dorfe gekannt u. s. w. Ich nenne meine Freunde

am Vornamen, du nennst deine Freunde am Vornamen u. s. w. Ich nannte meine Freunde am V. u. s. w. Ich habe meine Freunde am V. genannt u. s. w.

2. Sch.: Erlauben, versprechen — lubama. Mutter, erlaube mir zum Brande zu laufen. Ich verspreche dir vorsichtig zu sein. Der liebe Gott erlaubte dem Bauern Hoppe das Wetter selbst zu machen. Es ist nicht erlaubt in der Schule zu rauchen. Der Vater erlaubte uns ins Kino zu gehen. Wir versprachen dem Lehrer aufmerksam zu sein. Bitte erlauben Sie uns auf dem Hofe Fußball zu spielen. Ich versprach dem Bruder seinen Revolver nicht anzurühren. Ich erlaube euch im See zu baden, ihr müßt mir aber versprechen nicht zu lange im Wasser zu bleiben.

3. Der Kopf, das Haar, die Stirn, das Gesicht, das Auge, das Ohr, die Wange, der Mund, die Zunge, der Zahn, der Hals, die Kehle, die Stimme, das Feuer, die Flamme, der Rauch, der Blitz, der Donner, das Gewitter, der Regen, das Wasser, der Schnee, der Turm, die Treppe, die Leiter.

4. Kirjutage kõigile Üb. 3 nimetatud sõnadele eestikeelne tähendus juurde (vaadake sõnastikus).

I W. hinwegpfeifen, (piff hinweg, hinweggepiffen) über etwas = blasen über etwas — millegi üle puhuma; fühlen — tundma; der Ziehgart — tõmbevöö; als wollte er . . . zuruften — nagu tahaks ta . . . hüüda; tüchtig — tublisti; übriglassen — järele jätma, laß mir auch noch etwas zu ziehen übrig = laß mich auch noch etwas ziehen; was wohl der Hund sagen wollte — mis koer vist tahtis ütelda.

II Asp. knöpfen [knœpfən], beobachten [bə'o:baxtən], ziehgurt [tsi:gurt], tüchtig [tyç-tiç],

III Üb. 1. Sch. Was für ein Wetter war es, als der Erzähler (jutustaja) in der Stadt spazieren ging? Was knöpfte der Erzähler zu? Wie fühlte er sich in seinem Winteranzug? Wie nennt man einen Anzug, den man im Sommer trägt? Was sah der Erzähler auf dem Pflaster? Wer war dieser Mann, der einen Hund vor seinen Handwagen gespannt hatte? Wem brachte er die Kohlen? Wie zog der Mann den Handwagen? Wer half dem Manne ziehen? Wie blickte der Hund auf seinen Herrn? Was dachte der Erzähler, als er die beiden so zusammen am Handwagen ziehen sah?

2. Sch. Ich lasse mir einen Anzug machen, du läßt dir einen A. machen, er, sie, es läßt sich einen Anzug machen, wir lassen uns Anzüge machen, ihr laßt euch Anzüge machen, Sie (sie) lassen sich einen Anzug (Anzüge) machen. Ich ließ mir einen Anzug machen u. s. w. Ich ziehe meinen Überzieher an, du ziehst deinen Überzieher an u. s. w. Ich zog meinen Überzieher an u. s. w. Ich rufe meinem Freunde ein vergnügtes Wort zu, du rufst deinem F. e. v. W. zu u. s. w. Ich rief meinem F. e. v. W. zu u. s. w. Ich erfahre alles, du erfährst alles u. s. w. Ich erfuhr alles u. s. w.

3. Sch. Worauf, darauf, worunter, darunter, worüber, darüber, wozwischen, dazwischen. woneben, daneben, wozu, dazu, wodurch, dadurch, wohinter, dahinter u. s. w.

4. Sch. . . . eine Säge, damit zersägen u. s. w. . . . ein Nagel, daran hängt u. s. w. . . . Büchertasche, darin sind u. s. w. Worin sind deine Federn? Womit zeichnest du? . . . Kreide, damit . . . Bänke, darauf . . . einer Schnur, daran . . . Wind, dabei schien . . . Handwagen, daran hatte er . . . um die Brust gelegt, daran zog er. . . . Decke, darunter . . . Kissen, darauf ruht mein Kopf.

6. Maateadus.

Põhja-Ameerika Ühendriigid (järg).

Keskmiised riigid võtavad enda alla laialise Mississipi madalmiku, mida läbib suur Mississipi oma arvukate lisajõgedega. Aluspõhjaks on siin kesk- ja uude aegkonda kuuluvad horisontaalsed lademed, mis kaetud viljakate mullastikkudega.

Kliima on siin kontinentaalne, väljaarvatud Mehhiko lahe ranniku ala, kuumade suvede ja võrdlemisi külmade talvedega. Lääne poole liikudes väheneb sademete hulk.

Taimkate olenedes sademetest on ida pool Mississipi jõge rikkalikum, siin esineb veel metsi. Läänepool levivad laialised rohtla alad, mida preeriatega nimetatakse.

Tulundus. Kasvatatakse peamiselt nisu põhjaosas, maisi ja tubakat kesk- ja puuvilla ning riisi lõunaosas. Läänes on põlvundus võimalik ainult kunstliku niisutuse abil. Keskmiised riigid on suuremaid põllumajanduse toodangu raioone ilmas.

Tähtis on siin ka karjakasvatus. Veiseid kasvatatakse suurel hulgal rohtla alades ja sigu maisikasvatamise vöötmes.

Rahvastik, mis on tihedam põhjaosas, koosneb peamiselt valgeist. Lõunapool lei-

dub aga ka rohkesti neegreid ja mulatte ning läänes vähesel arvul indiaanlasi.

Tähtsamad linnad on siin Chicago (ligi 3,5 milj. el.), St. Louis, Detroit, Milwaukee, New Orleans j. t.

Läänepoolsed riigid võtavad enda alla mägise läänepoolse ala kuni Suure ookeanini.

Kliima on siin kuiv ja taimkate kehv, välja arvatud ookeani rannikuala, kus rahvastik ka tihedam, kuna sisemaal on asustus võimalik orgudes kunstliku niisutuse alal. Majanduslises elus on läänepoolsed riigid veel vähe arenenud. Tähtsamad linnad asuvad siin Vaikse ehk Suure ookeani rannikul; neist on tähtsamad San Francisco ja Los-Angeles.

Poliitiliselt on P.-A. Ü. vabariik, mis koosneb 48 osariigist ja 2 territooriumist (Alaska ja Havai saared) ning omab laialised asumaad (neist tähtsamad Fillippiini saared).

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.

Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts

Firma J. Ratassepp'a trükk, Tallinnas.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR